

Paul Theroux, *Ghost Train to the Eastern Star. On the tracks of The Great Railway Bazaar*

Copyright © 2008, Paul Theroux
All rights reserved

© 2015 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: Remik44992/Dreamstime.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

THEROUX, PAUL

Trenul-sfantomă către Răsărit / Paul Theroux; Cornelia Marinescu (trad., note). – Iași: Polirom, 2015

ISBN print: 978-973-46-5356-0

ISBN ePUB: 978-973-46-5600-4

ISBN PDF: 978-973-46-5601-1

I. Marinescu, Cornelia (trad.)

821.111(73)-992=135.1

Printed in ROMANIA

PAUL
THEROUX

TRENUL-FANTOMĂ
CĂTRE RĂSĂRIT

Pe urmele *Bazarului pe roți*

Traducere și note de Cornelia Marinescu

POLIROM
2015

Mi-a oferit o cărțuție despre Jainism, intitulată *Frăția universală*, pe care am frunzărit-o cât timp el s-a așezat să mânânce din cutiuța lui cu provizii. Cartea era întesată cu recomandări pline de înțelepciune – despre omenie, frăția oamenilor, cum să faci ceea ce se cuvine. Am citit puțin din ea, apoi am citit ziarul și mi-am consumnat impresiile despre discuția cu Bapji. Soldatul sforăia; se făcuse noapte, deși nu era aşa târziu. Kapoorchand părea dormic să discute despre viața sufletească. Poate pentru că tocmai terminase de mâncaț, mi-a vorbit despre aspectele spirituale ale hranei.

— Ceapa și usturoiul sunt cele mai rele. Te fac să-ți dorești să faci sex. Și îți provoacă furie.

— N-am știut asta.

— Prietenul meu nu mânâncă niciodată ceapă atunci când călătorește fără soția lui.

Enumera legumele pe degete.

— Morcovii. Rădăcinoase. Nu le mânânc pentru că înseamnă să ucizi planta vie. Nu mânânc decât ce e deasupra.

— Cartofii?

— Unii îi mânâncă. Dar pentru mine... nu. Sunt atât de multe flințe vii pe un cartof.

— Flințe vii, cum ar fi...?

— Bacterii și mucegaiuri. De ce să fie ucise din cauza mea?

Din acest motiv, jainiștii poartă de obicei o mască, pentru a nu inhala vreunul dintre Tânărari care ar putea să zboare pe lângă gurile lor deschise; și înainte de a bea mătură cu palma suprafața apei – ca să alunge ce? gângâniile din apă? larvele de Tânărari? Era o interpretare strictă a imperativului „Să nu ucizi”: nimic nu trebuia omorât, iar aici erau incluse și muștele și mucegaiurile.

— Fructele sunt bune, dar... bananele pot fi înșelătoare. Depinde de momentul din zi.

Zicând acestea și-a înălțat un deget mustător.

— Dimineața banana e aur. După-amiază, argint. Seara e fier. Nu trebuie să mânânci banane seara. La fel, fără iaurt seara, dar dimineață e benefic.

— Totuși, mâncarea indiană este condimentată, am spus eu.

— Nu e benefică. Ardeii iuți și murăturile provoacă furie. Sporesc inclinațiile spre cruzime.

Vedeam că îi face plăcere să mă inițieze, pentru că în viața din India există o mare încârcătură de detalii – un balast omniprezent de dogme, imperative, lectii, specificații – care îi fac pe indieni să

susțină un monolog permanent. Motivația lor părea pedantă, nu ca să te convertească, ci ca să exagereze cât de puține știi despre viață.

Am mâncat o parte din ce-mi adusesem și i-am oferit puțin și lui. M-a privit încurcat, dar a luat.

— Sunt așa de rușinat, a zis. Eu nu v-am oferit nimic, pentru că scriați. Dar acum îmi oferiți dumneavoastră. Este greșeala mea. Dumneavoastră ați dat un exemplu mai bun.

— E un compliment.

— Dați-mi să vă strâng mâna, a zis Kapoorchand brusc.

M-am aplecat spre partea cealaltă a compartimentului de tren, legănăt, și am făcut cum îmi ceruse.

— Sunteți generos, mi-a spus. Bun. Am multe teorii despre străngerile de mâini. Dacă strângeți așa – mi-a arătat, întinzând o mână flască – nu sunteți generos. Sunteți un trișor. Sau ar putea să însemne că nu aveți decât fiice. Odată am strâns mâna cuiva de felul acesta și l-am întrebat „Câte fete aveți?” – „Trei”, a zis el. Pe urmă a adăugat: „De ce nu m-ați întrebat despre fiu?”

Kapoorchand făcu o pauză, ca să mă lase să savurez momentul.

— „Pentru că nu aveți băieți”, i-am spus eu. Omul era uluit. „De unde ați știut?”

— Și care e răspunsul?

— Strângerea de mână. Slăbiciunea. Sperma slabă nu poate produce fiu.

— Mai aveți și alte teorii?

Mi-am repetat în sinea mea că omul era un expert contabil aflat în drum spre Jaipur ca să-și petreacă o zi verificând registrele contabile ale unei firme.

— Da, multe. Cei care devin furioși, dar nu-și manifestă furia, se imbolnăvesc. Mulți mor de cancer. În furia înăuntrul trupului lor, iar ea îi omoară.

— E posibil.

— Dumneavoastră aveți teorii, domnule Paul?

— Una dintre teoriile mele este că nici o casă nu ar trebui să fie mai înaltă de un palmier.

— Asta e bună. Eu am o haveli¹ la oarece distanță de aici. De dimensiuni modeste.

— Mai am și teoria că nimic nu are importanță.

1. Termen folosit în India și Pakistan pentru a desemna reședințe private, de obicei unele semnificative din punct de vedere istoric sau arhitectural.

Kapoorchand mă privi cu un aer tulburat.

Am simțit că l-am șocat (simplificasem ceva ce scrisese cândva Leonard Woolf¹), așa că am zis:

— Și uneori observ că atunci când cineva se uită la tine și spune o minciună, își atinge ochii sau fața.

— Așa e! a spus Kapoorchand. E atât de mult neadevăr pe lume. Asta este încă un motiv pentru care o să devin sadhu. Frații mei așa au făcut. Tata a devenit un sfânt.

A scotocit în portofel și a scos o mică poză decolorată.

— Iată-i fotografia.

Chiar așa, spălăcită și alb-negru, fotografia arăta un bărbat cu chip amabil, barbă colilie și un turban alb pe cap.

— Mai întâi a așteptat câțiva ani. După ce m-a văzut așezat la locul meu, mi-a spus că o să devin sfânt. A trăit 15 ani ca sfânt.

— Cum a făcut?

— A venit la mine. Mi-a zis „Ai grija de mama ta”. Așa am făcut. Așa fac și în ziua de azi. Pe urmă a renunțat la toate cele lumești. A renunțat la încălțăminte, umblând doar desculț. Dormea direct pe podea. Nu mai avea nimic. A devenit sadhu, un om sfânt. Mereu desculț. Veșminte simple, trăia în ashramuri, mergând dintr-un loc în altul – uneori străbătea și 15 kilometri pe zi. Nu putea să mă viziteze, dar eu puteam, dacă îmi îngăduia lucrul asta.

— Era fericit?

— Foarte fericit.

Și Kapoorchand mi-a explicat că cealaltă ramură a Jainismului, secta Digambara, renunță și la haine. Adepații nu ieșeau din păduri, trăiau goi și apăreau în public cam o dată la 12 ani, pentru marea adunare spirituală, cu abluțiuni în Gange și în alte cursuri de apă, numită Kumbh Mela².

— Spuneați că practicați meditația.

— Trei ore zilnic, dimineața. Recit din scrierile sacre Jainiste. Spun rugăciuni.

— Spuneti-mi și mie una.

A rostit, sau mai degrabă a intonat,

1. Leonard Sidney Woolf (1880-1969) – editor, jurnalist și teoretician politic britanic, soțul scriitoarei Virginia Woolf.

2. Uriaș pelerinaj hindus în care credincioșii se adună pentru a se scălda în apele unui râu sacru; se ține o dată la trei ani, în patru locuri, prin rotație, ceea ce înseamnă că în fiecare loc în parte pelerinajul are lor la 12 ani.

Dau iertare tuturor ființelor.
 Fie ca toate să mă ierte.
 Cu ființele toate prieten sunt,
 Dușmănie nu pot nici uneia.

Curând după aceea s-a culcat, în timp ce eu scriam în grabă, gândindu-mă: omul acesta este tovarășul perfect de călătorie.

În miez de noapte, nodul de cale ferată Jaipur era aglomerat și plin de lume, deși în India era greu să faci diferență între călători și locatarii clandestini ai gării. Chiar și în orele intunecate ale începutului de zi erau oameni care stăteau la taifas și beau ceai sub luminile orbitoare, familiile erau îngrämadite strâns în jurul oalelor cu mâncare, unii dormeau clăie peste grămadă, întinși ca niște mumii ori asemenea unor cadavre, în saci de morgă. Alții se tărgiau pe bilete, iar zorii erau încă departe.

— Luați un culi, au fost cuvintele lui Kapoorchand la despărțire.

L-am lăsat să-și continue anevoieasa căutare a virtuții. Nu aveam nevoie de culi. Îmi trebuia un taxi. Un grup de vânzători agresivi și șoferi care mă trăgeau de mânecă m-au urmat afară. L-am ales pe cel mai bătrân dintre ei, în ideea că este cel mai demn de încredere, și ne-am învoit la preț înainte de a mă urca în mașina lui veche. A demarat în noapte, dar s-a ținut de cuvânt. Chiar și la ora aceea, la hotel am fost întâmpinat cu bucurie, un pahar cu suc și o cameră confortabilă; am dormit buștean.

Mai stătusem la hotelul acesta, Rambagh Palace, dar pe atunci era săracăios, un loc mare în care sălile de marmură răsunau a gol. Dimineață am văzut că devenise luxos.

— Nu am văzut interiorul unei clădiri de gară, nu am luat un tren și nici nu m-am suit în vreun autobuz înainte să implinească vreo 18-19 ani, mi-a mărturisit o femeie la Rambagh Palace.

Avea cam 40 de ani, era dintr-o familie bună, foarte binecrescută și intotdeauna mersese la școală într-o mașină cu șofer.

— Nu am văzut niciodată un om sărac. Nu am văzut niciodată o mahala. Nu am mers niciodată cu transportul în comun. Habar nu aveam să cumpăr un bilet. De acasă la școală, de la școală acasă – asta era traseul. Dar într-o zi m-am revoltat. Aveam cam 17 sau 18 ani. L-am spus șoferului: „Mă duc pe jos acasă”. M-a urmat cu mașina.

Îi era teamă pentru mine și frică de ce ar putea spune tata. Dar mergând pe jos, iar mai târziu călătorind cu trenul, am văzut în sfârșit ce înseamnă India cu adevărat. Și am fost cât se poate de șocată. Nu aveam nici cea mai mică idee că în India puteau exista oameni atât de săraci.

În piață și în magazinele de antichități din Jodhpur am văzut o serie de picturi pe sticlă care mi-au atras atenția, iar una m-a fermecat. Era o pictură a unei fete Nautch¹ – o dansatoare – surprinsă într-o mișcare unduitoare, intenționat incitantă; fusese pictată probabil pe la mijlocul sau la sfârșitul secolului al XIX-lea; era prinsă într-o ramă ponosită, iar pe spate avea o placă din lemn pe care erau desenate caractere chinezești, în pensulă, cu cerneală neagră. Nu o apreciam ca fiind valoroasă. Eram intrigat, mă îndrăgostisem cu adevărat. Era un sentiment pe care îl știam de mult.

Instinctul colecționarului, care în același timp e și un nesăt intens, începe cu o imagine fugărească a ceva anume, special, și cu un surâs de recunoaștere. Tehnica picturii pe spatele unei bucăți de geam, realizând efecte care nu sunt vizibile decât privite de pe partea cealaltă, era de origine europeană (o versiune mai ieftină și mai rapid de realizat a vitraliilor); dar stilul acestei picturi era chinezesc, tema era laică și neobișnuit de senzuală. Europeanii din secolul al XVIII-lea au introdus tehnica în India, unde a cunoscut o deosebită dezvoltare. Chinezii au învățat tehnica picturii pe sticlă de la primii călugări iezuiți, sosiți în China cam tot pe atunci sau chiar mai devreme, iar unii artiști peregrini au ajuns într-un final și în India, unde au realizat multe astfel de picturi laice. S-au făcut portrete ale unor personaje prințiară, s-au pictat tinere dansatoare și scene din *Ramayana*, iar artiștii indieni au început să creeze propriile lor picturi pe sticlă – care îi reprezentau pe Krishna și pe Shiva, pe Ganesh și pe Hanuman² – în culori mai vii, cu accente de aur și argint.

Ceea ce mă fermeca era faptul că, deși superbe, picturile nu reprezentau niște valori în sensul clasic, nu erau nici măcar populare

1. În India, fete care execută dansuri Nautch (tip de dans popular); uneori, termenul desemnează fete dedicate de mici slujirii în templele hinduse și care execută dansuri rituale și religioase.
2. În mitologia hindusă, zeul-maimuță ale căruia fapte sunt relatate în *Ramayana*, ca ajutor al lui Rama în lupta împotriva demonului Ravana. Pentru ajutorul acordat acestuia, este prețuit ca model de devoție umană.

printre cumpărătorii cu bani. Erau obiecte îndrăgite, provenite dintr-o gospodărie simplă, create de mâna cuiva anume, cineva înzestrat cu entuziasm și viziune.

Am cumpărat pictura cu dansatoarea Nautch (executată probabil de un pictor chinez din Gujarat) și am mai căutat și altele. Nu mi-a fost ușor să mai găsesc, dar am fost încântat de diversitatea pe care am descoperit-o – teme religioase, mitice, erotice – și de locurile inedite unde le-am descoperit.

Când umbli cu gândul să găsești ceva de genul unei picturi pe sticlă (dar la fel de bine ar putea fi vorba despre vase de lut, țesături, cercei tribali, pumnale Deccan sau bestiarii de mânere din alamă, de la palanchine) e posibil să realizezi chiar un studiu de amator doar cutreierând pur și simplu prin bazaruri. O altă plăcere a călătoriei prin India o reprezintă totuși hoinăreală prin magazinele de antichități, prin piețe și muzeu, vorbind cu dealerii, colecționarii și cunoșcătorii. După ce ai văzut sute de picturi, unele prăfuite, altele crăpate, scoase de prin sertare, poduri sau dulapuri, începe să ți se formeze ochiul și poți deosebi un fals de ceva real, produsele bune de cele contrafăcute în grabă.

În podul zăpușit al unui magazin de antichități aflat în bazarul din Jaipur, chiar lângă fațada roz a edificiului Hawa Mahal – Palatul Vânturilor – sclipind de atâtea ferestre, domnul Kailash mi-a arătat niște picturi pe sticlă. Erau prea acoperite cu o crustă de mizerie, prea crăpate, prea aveau aspectul unor obiecte abandonate ca să nu fie originale, dar când am pomenit despre crăpături, bărbatul a inceput să mă muștruluiască.

— Ca trupul omului, săr! Ai picioare și glezne și genunchi și coate, toate legate, dar și separate. Nu-i aşa, săr?

— Așa e, am zis eu.

— Dumnezeu ne-a făcut astfel, a spus Kailash Sahib, ținând pictura în fața ochilor mei. Pictura e ca și trupul. Are nevoie... de ce? Da, operație! E normal, săr. Și e imagine rară. Fără crăpătură ar fi sute de mii de rupii, dar asta e bani puțini.

După ceva târguală am cumpărat-o, iar Kailash Sahib a zis că mi-o trimite peste câteva luni.

— Aveți noroc să găsiți aşa o minunătie de pictură. Vă rog scrieți în carte de oaspeți.

Mi-am trecut numele și am scris: *Ne-am târguit. Am câștigat amândoi.*

Cuprins

1. Eurostar.....	7
2. Celălalt Orient Express	23
3. Feribotul spre Beşiktaş.....	52
4. Trenul de noapte spre Ankara	74
5. Trenul de noapte spre Tbilisi.....	83
6. Trenul de noapte spre Baku. Transcaucanianul.....	106
7. Trenul de noapte de la Aşgabat la Mari.....	124
8. Trenul de noapte spre Taşkent	160
9. Expresul Shan-e-Punjab spre Delhi	171
10. Trenul de noapte spre Jodhpur. Expresul Mandore	193
11. Trenul de noapte spre Jaipur	214
12. Trenul de noapte spre Mumbai. Expresul „superrapid”	226
13. Trenul de noapte spre Bangalore. Expresul Udyan.....	246
14. Expresul Shatabdi spre Chennai.....	264
15. Linia de coastă spre Galle și Hambantota	278
16. Trenul personal spre Kandy	302
17. Trenul-fantomă spre Mandalay.....	309
18. Trenul spre Pyin U Lwin.....	330
19. Trenul de noapte spre Nong Khai.....	343
20. Trenul de noapte spre nodul feroviar Hat Yai. Expresul special	359
21. Trenul de noapte spre Singapore. Expresul Lankawi.....	366
22. Trenul personal spre Steaua Orientului.....	395
23. Cu vasul Sontepheap spre Phnom Penh	406
24. Expresul Mekong.....	424
25. Trenul de noapte spre Hué	434
26. Trenul de zi spre Hanoi	447
27. Andaguramdo din Tokyo.....	462